

Amis-opettajuus on valinta – ootko valmis mut kohtaamaan?

Eeva-Mari Kallio (2024).

Amisopen käsikirja.

Santalahti-kustannus Jyväskylä. 186 s.

Annukka Tapani

VTT, lehtori*, dosentti**

Tampereen ammattikorkeakoulu*,

Pedagogiset ratkaisut ja kulttuuri;

Tampereen yliopisto**

annukka.tapani@tuni.fi

Minna Seppälä

KM, lehtori

Tampereen ammattikorkeakoulu,

Pedagogiset ratkaisut ja kulttuuri

minna.seppala@tuni.fi

Eeva-Mari Kallion teos Amisopen käsikirja on kirjoitettu helpottamaan ammatillisen opettajan työtä. Sen peruseriaate on, että ”jokainen opiskelija on arvokas, tärkeä ja ainutlaatuinen ja ansaitsee sen mukaisia kohtaamisia”. Periaate kantaa koko teoksen ajan. Kirjoittajan innostus opettajan työn kehittämistä ja kiinnostus ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista nuorista välittyy teoksessa käytetyissä sanamuodoissa ja kirjoitustyyliä: siinä on mukana teoreettista viitoitusta, jota on sanoitettu ammatillisen koulutuksen arkeen sopivaksi.

Kirjan vahvuuksia ovat sen käytännönläheiset vinkit ja konkreettiset työkalut, jotka auttavat opettajia arjen haasteissa. Värikäs kieli on omiaan herättämään lukijan mielenkiintoa (”joku antaa *silmiensä muljahtaa niin, että mustuuksia ei näy ollenkaan*”) ja kieli-

kuvat ovat tilannetta visualisoivia. Otsikointi ja alaotsikointi on ajatuksia herättelevää: esimerkiksi opettajan hyvinvointia käsittelevä luku on otsikoitu ”Tsemppukkaa ja jaksuhali – opettajan hyvinvointi ja sen alalukuina löytyy esimerkiksi ”Haloo, onko siellä joku, ”Katselen Tomppaa” ja ”Kärsimystä oman toimen ohessa”. Kirjaan on otettu mukaan paljon harjoituksia niin itse tekstiosaan kuin liitteeseenkin, jossa esitellään konkreettisesti ja perustellen 20 erilaista esimerkkiä ryhmäytymiseen liittyvistä taidoista ja tehtävistä. Jokainen luku päättyy kalvosulkeisiin, joka kiteyttää ydinkohdat muutamaankanskalaiseen palleroon.

Tarkastelemme kirjan antia ammatillisen opettajankoulutuksen silmin. Yhä useampi ammatilliseksi opettajaksi aikova tulee koulutukseen oppilaitosmaailman ulkopuolelta, jolloin nykyhetkiset opiskelijakohtaamiset ja ammatillisen oppilaitosten toimintakulttuurit saattavat törmäyttää omat koulumaailman muistelot. Tämän vuoksi käsikirja toimiikin hyvänä orientaatioiteoksena alalle aikoville mutta myös konkariopettajille perusasioiden äärelle palauttajana. Erityisen tuen näkökulmasta kirja korostaa yksilöllistä kohtaamista, turvallisen oppimisympäristön luomista sekä opiskelijoiden motivaation ja hyvinvoinnin tukemista. Kirjoittaja on myös opinto-ohjaaja ja ohjauksellinen työote kulkee kirjan mukana sen eri juonenkäänneissä.

Kirja jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa käsitellään opettajuutta ja sen ydintaitoja. Keskeinen ajatus on turvallisen ryhmän rakentuminen, silti jokaisen opiskelijan yksilöllisen kohtaamisen merkitys huomioiden. Liikkeelle lähdetään koulutusjärjestelmästä, joka on hyvä pohja esimerkiksi, jos mietimme kirjan käyttöä osana ammatillista opettajankoulutusta. Myös muita ”faktahommia”, kuten keskeiset amisopea velvoittavat lait ja asetukset nostetaan esiin.

Toisena keskeisenä teemana on vuorovaikutus, joka määrittellään opettajuuden kivi-jalaksi. Kirja tarjoaa esimerkkejä siitä, miten rakentaa luottamuksellisia ja kannustavia suhteita opiskelijoihin. Opiskelijoiden kanssa tarvitaan ”jutustelua ja tutustelua”. Opettajan ydinosamista onkin viestintä ja vuorovaikutus, myös äänenpainoilla ja sanattomasti. Edelleenkin pitää siis muistuttaa itseä ja muita, että sanoilla ja ennen muuta viestinnällä ja vuorovaikutuksella luodaan todellisuutta ja myös tulevaisuutta.

Ensimmäisen osan kolmas teema, ryhmä, voidaan myös sosiaalipsykologisesta näkökulmasta julistaa ”amiksen alikäytetyimmäksi resurssiksi”. Nykyisessä tehokkuutta ja nopeutta ihannoivassa ajassa liian usein halutaan uuden ryhmän käynnistyttyä alkaa opettaa ”ainetta”, vaikka opiskelijat vielä nuuskivat, keitä nuo muut ovat ja kuinka tässä porukassa kukin pärjää. Kirjoittajan esimerkki ryhmäytymiseen panostamisesta opintojen alussa on lopulta koitunut myös oppilaitoksen taloudelliseksi hyödyksi: opiskelijat eivät ole keskeyttäneet ja ovat valmistuneet tavoiteajassa.

Ensimmäisen osan lopuksi kirjoittaja ottaa esiin nuoruuden elämänvaiheena. Mukavan armollisesti tässä luvussa todetaan, että vaikka välillä kohtaat ryhmässäsi ”ärsytettyjä ampiaisia ja toisena päivänä hyriseviä kissanpentuja. Älä erehdy ottamaan reaktiota hen-

kilökohtaisesti”. Hyvä neuvo on lähestyä asioita opettajan positioista käsin.

Kirjan toinen osa syventyy opettajan käytännön työhön ja teemoina ovat opetus, motivaatio ja opettajan hyvinvointi. Opetuksen ja sen tuottamien aiempien omakohtaisten oppimiskokemusten ohella keskeisiä teemoja ovat minäpystyvyys, osaaminen, suorittaminen, opettajan oma innostus, oppimisympäristöjen ja niiden tarjoumien laaja ymmärrys, itseohjautuvuuden vaade ja arviointi. Kirjoittaja tuo esille, että opettajat voivat harvoin valita, keitä opettavat, mutta opettajuus sinällään on valinta, eritoten oman suhtautumisen valintakysymys. Kirjoittajan näkökulmaa opiskelijoiden parhaan esiin saamiseen kuvastaa kooste: ”Tee opiskelijastasi huippuamis” (s. 100).

Opiskelijoiden motivaation ylläpitäminen on yksi opettajan tärkeimmistä tehtävistä. Motivaatioon kytkeytyy tulevaisuususkko, itsen näkeminen ammattilaisena omalla alalla. Tähän tarvitaan pienistä positiivisista askelista etenemistä kohti hyvän kehää. Opettajana tulevaisuususkkoa voi kasvattaa pienillä arjen teoilla: luomalla näköaloja, että tulevaisuudessa on hyviä asioita ja niihin päästään omalla aktiivisella toiminnalla. Motivoivan puhutavan malli (s. 131) toimii tässä käytännön työkaluna, muistuttaen, että opiskelija on kuitenkin aina oman elämänsä paras asiantuntija.

Viimeinen luku käsittelee opettajan hyvinvointia ja sen merkitystä tarjoten vinkkejä, miten opettajat voivat huolehtia omasta jaksamisestaan. Kirjoittaja toteaa hyvinvoinnin merkityksestä: ”olisi erityisen mukavaa, ettei työ pääsisi haittaamaan vapaa-aikaasi esimerkiksi kuormittuneisuuden kokemuksen takia”. Luvussa on mukana myös useita itsearviointitehtäviä. Jatkuva ammatillinen kehittyminen ja kouluttautuminen, treenaaminen, ovat tärkeitä opettajien hyvinvoinnille. Kirjoittaja päättää luvun ja koko teoksen puhuttelevasti: ”Mikään työ maailmassa ei ole sen arvoista, että sen takia kannattaisi polttaa itseään loppuun”.

Kirjan keskeinen anti ammatilliselle opettajuudelle on perusasioiden pohdinta. Perustan työlle määrittävät lait, asetukset ja tutkintojen perusteet mutta oleellista kaiken onnistumisessa on toteutettu ja koettu opetussuunnitelma. Kirjan luettuaan ei voi olla miettimättä, miten keskeistä kohtaaminen ja vuorovaikutus opettajan työssä onkaan – kuinka oleellista on osoittaa kuulluksi ja nähdyksi tulemista jokaiselle opiskelijalle. Kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus mahdollistaa monipuolisemman viestinnän ilmeillä, eleillä ja äänensävyillä. Jotenkin tämänhetkisen koulutuskeskustelukärkien, digitaalisuus ja tekoäly, puuttuminen tästä käsikirjasta läikähdetti arvioinnin kirjottajien mieliä. Voisiko perusasioilla sittenkin vielä ammatillisen opettajan työssä pärjätä, vaikka ei kaikkia uusimpia digisovelluksia osaisikaan käyttää? Kirjoittajan tekstistä huokuva asenne, että osattaisiin elää hetkessä, aidosti, kuulla ja kuunnella, on sellaista, minkä toivoisi leviävän. Miten nämä taidot ja teemat saataisiin osaksi opetussuunnitelmia ja ennen muuta opetuksen käytännön toteuttamista?